

ADVIES VAN HET INSTITUUT VOOR NATUUR- EN BOSONDERZOEK

INBO.A.2006.115

**Bouwsteennota natuur en bos ten behoeve van het
ruimtelijk afbakeningsproces van de buitengebiedregio
“Waasland”**

Nummer : INBO.A.2006.115
Datum : 15 september 2006

auteurs: Lode De Beck, Lon Lommaert, Sophie Vermeersch, Erika Van Den Bergh, Heidi Demolder, Geert Spanoghe, Ralf Gyselings en Steven De Saeger (Instituut voor natuur- en bosonderzoek), Thomas Defoort, Steven Lafort, Lieven Nachtergale, Paul Vandenabeele, Theo Vitse, Verdonck Vanessa en Laurent Vandenabeele (Agentschap voor natuur en bos)

Instituut voor natuur- en bosonderzoek
Kliniekstraat 25
B-1070 Brussel

Deelregio's

- 1) De dekzandrug van Stekene tot Maldegem (oostelijk deel)

Een deelregio in de zandstreek met enkele grote bos- en natuurcomplexen

- 2) Moervaartdepressie

Een deelregio in de zandstreek waar de bestaande natuurwaarden gekoppeld zijn aan de depressie van de Moervaart (met de Zuidlede, Fondatiegracht en Kanaal van Stekene).

- 3) Regio van Beneden-zeeschelde en Durme

Een deelregio in de zandstreek waar de bestaande natuurwaarden gekoppeld zijn aan de getijdenrivieren de Beneden-Zeeschelde en de Durme.

- 4) Zeeuwsch-Vlaamse en Scheldepolders

Historisch ingepolderde gebieden met rijke landbouwgronden en natuurwaarden die gebonden zijn aan dijken, kreken, sloten, hagen en bomerijen.

- 5) Noordelijk straatdorpengebied van Lokeren

Een deelregio in de zandstreek waar verspreid over het landbouwareaal kleinere natuur-, bos- en landschapselementen aanwezig zijn.

- 6) Het Waasland (kerngebied)

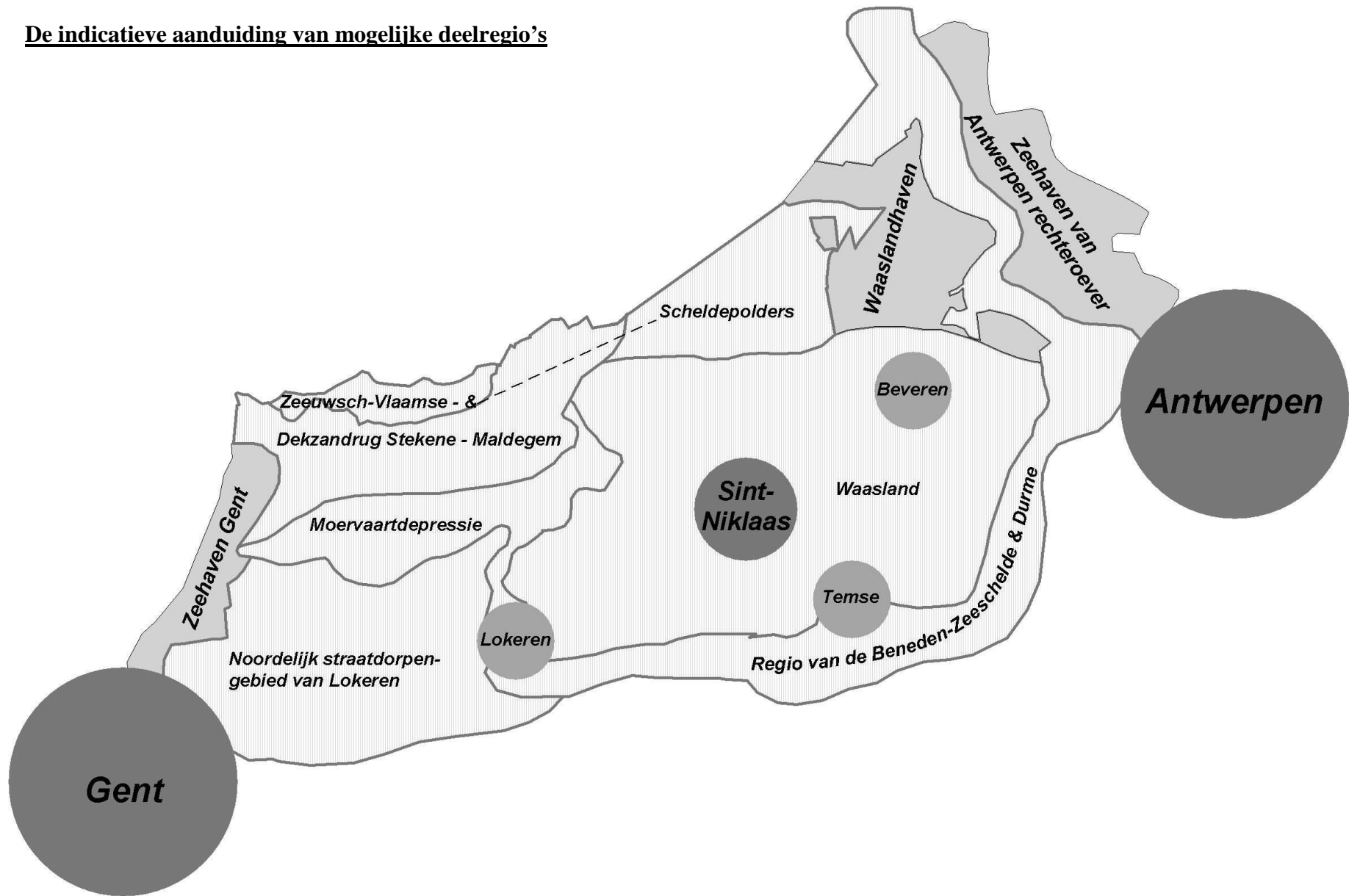
Een regio in de zand(leem)streek waar over het gehele landbouwareaal vele kleine tot grote natuur-, bos- en landschapselementen het landschap bepalen. De zuidgrens wordt bepaald door de cuesta van het Waasland die tevens de valleirand van Durme en Schelde vormt en waaraan bijzondere natuurwaarden gebonden zijn. Op de cuestarug en ten oosten van de Moervaartdepressie bevindt zich een zandrug die tezamen met de dekzandrug van Zelzate-Stekene zich als een Z-vormige structuur aftekent in de regio. De grote boskernen van het Waasland situeren zich bijna uitsluitend op deze zandrug.

Noot: het buitengebied wordt in principe begrensd door de stedelijke gebieden (Antwerpen, Gent, Sint-Niklaas, Lokeren, Beveren en Temse) en door de zeehavengebieden (Gent en Antwerpen [met de Waaslandhaven en Antwerpen rechteroever]).

In het kader van het uit te werken Strategisch plan voor de Waaslandhaven zal de Zeehaven afgebakend worden en in het kader van de Achtergrondnota natuur voor de Waaslandhaven werden diverse scenario's opgesteld waarin verschillende gebieden al dan niet buiten de begrenzing van het Zeehavengebied vallen. In deze bouwsteennota werd voorlopig uitgegaan van maximale scenario waarbij alle geselecteerde gebieden uit de

achtergrondnota uitgesloten worden uit het zeehavengebied. Pas wanneer er een beslissing genomen wordt in het kader van het Strategisch plan en de Achtergrondnota natuur zullen we bepalen welke gebieden definitief tot het buitengebied behoren.

De indicatieve aanduiding van mogelijke deelregio's

Beleidsdoelstellingen

1. Behoud en versterken van valleistrukturen & depressies en het verhogen van natuurwaarden.

Er wordt meer ruimte voor water geboden. Rivieren en beken, hun valleien en depressies worden structureel versterkt. Ze slingeren zich als continue blauwgroene linten door het landschap. De samenhang tussen de deelgebieden wordt versterkt of hersteld. Er worden logische ruimtelijke entiteiten gecreëerd voor natuur en bos. De ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven van elementen of structuren die de blauwgroene linten versnipperen worden hier op afgestemd. De ruimtelijke randvoorwaarden worden geschapen om de structuurbepalende processen (natuurlijke overstromingen, kwel, stagneren water in depressies, spontaan meanderen, afkalven of aanwas oevers, erosie of sedimentatieprocessen,...) kansen te geven en de relatie tussen depressie, vallei en waterloop te herstellen en/of te versterken. De valleien worden maximaal ingeschakeld als overstromingsgebied en de depressies als natte gebieden tenzij dit de instandhouding van specifieke waardevolle vegetaties bemoeilijkt. Overstromingen kunnen soms afhankelijk gemaakt worden van de waterkwaliteit. De waterlopen krijgen voldoende ruimte in de breedte om vrij te meanderen en te overstromen. De valleien worden in de volle breedte benut. De instrumenten van het integraal waterbeleid (afbakening overstromingsgebieden en oeverzones) kunnen worden ingezet, complementair aan deze van het ruimtelijk en het natuurbeleid.. Langsheen de getijdenrivieren wordt een continuüm van zones met slikken en schorren met een voldoende bandbreedte hersteld.

In gebieden waar de natuurfunctie belangrijk is wordt gestreefd naar een natuurlijke afwatering van de valleien en/of depressies naar de rivieren toe. In die gebieden wordt het waterpeil van zowel de waterloop als in de valleien en depressies afgestemd op de ecologische doelstellingen. De natuurlijke valleirand fungeert als grens van de overstromingsgebieden. De overgang tussen vallei en valleirand wordt op diverse plaatsen open gehouden om de biotopen van deze gradiënten terug te herstellen. In de belangrijke infiltratiegebieden kunnen maatregelen worden genomen in functie van de kwaliteit en fluxen van het elders - in kwetsbare zones - uittredende kwelwater. Waar stuwwater bepalend is, wordt ook rekening gehouden met de ecohydrologische vereisten. De gradiëntsituaties naar de omliggende dekzandpannen, beekdalen en depressies worden waar mogelijk hydrologisch en ecologisch versterkt, omwille van de bijzondere kansen en rijkdom van dergelijke overgangen naar nattere milieus. Migratieknelpunten voor diverse (watergebonden) organismen worden opgelost, ondermeer bij de doortocht van de waterlopen doorheen steden en dorpen.

Deze doelstelling geeft mee uitvoering aan het flankerend natuurbeleid uit het meest wenselijk alternatief (MWA) in het kader van de lange termijn visie (LTV) Schelde-estuarium. Er wordt ook uitvoering gegeven aan de integratie van diverse doelstellingen zoals vooropgesteld in het SIGMAplan, met name veiligheid tegen overstromingen, de toegankelijkheid van de zeehavens, de ecologische vereisten van soorten en habitats en de grensoverschrijdende samenwerking.

2. Duurzaam instandhouden en versterken van bossen en verhogen van de ecologische waarde

In de regio is er een ruim scala aan bostypes aanwezig. De meerderheid is gebonden aan water (en overstromingen), aan reliëf en/of aan de Z-vormige (dek)zandrug Zelzate-Stekene-Waasmunster-Beveren. Bosuitbreiding zal in de context van de fysisch structurerende elementen en rond de historische boskernen gezocht worden. Versterken, ontsnipperen en verbinden van de boskernen is sterk aangewezen omdat deze bronpopulaties bevatten voor mogelijke herkolonisatie. Bufferen is noodzakelijk in de Vlaamse context waar er hoge atmosferische nutriëntendeposities zijn.

Langsheen de (dek)zandrug wordt het netwerk van bossen met heide versterkt en wordt deze ingebed in een structureel rijk (wastine)landschap, d.i. een mozaïek van diverse natuurlijke bostypen, struwelen, ruitges, heide, pioniervegetaties, stroken landduinen en heischrale graslanden. Er is bijzondere aandacht voor de ecohydrologische vereisten van de diverse levensgemeenschappen.

Onder invloed van of nabij de grote rivieren en depressies komen ooi- en broekbossen voor. De ecologische waarde wordt opgewaardeerd door meer ruimte aan de rivieren te bieden en door het waterbeheer af te stemmen op de ecologische doelstellingen van deze zeldzame bostypes.

Bufferen van de helling- en bronbossen op het kustfront is een prioriteit omdat deze door hun kleine oppervlakte en het sterk lokaal karakter van de bronzones bijzonder kwetsbaar zijn.

De meest waardevolle of kwetsbare boshabitats dragen bij voorkeur een natuurfunctie. In boszones met een productiegericht karakter wordt gestreefd naar het verhogen van de ecologische waarde.

Bosuitbreiding moet in dit sterk verstedelijkt gebied tevens een antwoord bieden op een maatschappelijke vraag naar bossen met een sociaalrecreatieve functie en moet tevens bijdragen tot de versterking van de landschappelijke kwaliteit van een gebied.

3. Behoud en ecologische opwaardering van typische landschapsecologische structuren en processen in het krekengebied

Het krekensysteem van de Zeeuwsch-Vlaamse en de Scheldepolders vormt een ecologisch zeer waardevol en structuurbepalend milieu. Het milieu is kwetsbaar voor nutriënten en een ecologisch minder gunstig waterpeil en dat milieu zal daarom gebufferd worden tegen negatieve randinvloeden. Het behoud en herstel van de laaggelegen (zilte) graslanden, kreken, wielen, verlandingszones en andere geassocieerde levensgemeenschappen en de onderlinge connectiviteit van het systeem staat hierbij voorop. De waardevolle (vaak kalkrijke) dijkvegetaties en dijklichamen worden behouden en hersteld door beheer en inrichting. Het waterbeheer wordt afgesteld op de ecologische doelstellingen voor de laaggelegen vochtige graslanden en kreken. Rondom de kreken is ruimte om de oevers minder steil te maken en voor de creatie van zones met grasland en/of moerasvegetaties die tevens een bufferende werking hebben voor de kreek. Om deze doelstellingen mogelijk te maken worden grotere ruimtelijke entiteiten afgebakend waarin de waardevolle elementen van het krekengebied vervat zitten.

4. Bos-, park- en groenstructuren uitbouwen ter ondersteuning van de stedelijkheid

Er wordt gestreefd naar het behouden, uitbreiden en realiseren van bos-, park- en groenstructuren in de nabijheid van de stedelijke gebieden. Waar mogelijk worden deze uitgebouwd tot open ruimte vingers die tot in de stad doordringen. Zij verhogen in hoge mate de aantrekkelijkheid en de leefbaarheid van het stedelijke milieu. Nieuwe locaties voor recreatieve bossen, speelbossen, stadsrandbossen of groengebieden worden gezocht op het grensvlak van stedelijkheid en open ruimte. Deze bossen moeten voldoende groot zijn om hun multifunctionele opdracht te kunnen dragen. Bij verdere uitbouw en nieuwe realisaties moet rekening gehouden worden met de kenmerken van het fysisch systeem, de potenties voor natuurontwikkeling en de cultuurhistorische context. Ook nieuwe bossen, zoals schermbossen, dragen bij tot een verhoging van de ruimtelijke samenhang en de landschappelijke en ecologische kwaliteit van een gebied.

De grootste concentraties van parken komen voor in en rond de steden. De parken versterken de natuurlijke structuur, maar maken ook deel uit van de landschappelijke en de toeristisch-recreatieve structuur. Enkele parken hebben een schermfunctie. Sommige domeinen hebben actueel een openbare functie of zijn toegankelijk voor het ruime publiek. Velen hebben de potentie om in die zin te ontwikkelen. Dit kan, zowel voor de cultuurhistorische en landschappelijke functie als voor de ecologische functie die ze vervullen, positief zijn maar ook bedreigend. Het behoud en beheer van deze domeinen als volwaardige entiteit is noodzakelijk omdat hun landschappelijke, ecologische en

cultuurhistorische waarde bewaard zou blijven. Recreatief medegebruik of nieuwe publieke functies kunnen een meerwaarde bieden, maar worden steeds afgewogen ten opzichte van de draagkracht van een domein en de bijhorende omgeving

5. Versterken van lijnvormige en vlakvormige natuur-, bos- en landschapselementen in het agrarisch landschap als kleine natuurkernen, ecologische verbindingen of als stapsteen

In het landbouwgebied komen nog talrijke kleine(re) natuur-, bos- en landschapselementen voor die in belangrijke mate de ecologische waarde van het agrarische landschap bepalen. Zo komen er verspreid houtkanten, sloten met rietkragen, bomenrijen, poelen, bosschages en soortenrijke graslanden voor. Ze vervullen een ecologisch belangrijke functie als corridors en stapstenen tussen de natuurgebieden en als leefgebied voor enkele specifieke soorten gebonden aan een meer open landschapsstructuur. Ze zijn van belang voor de migratie van flora en fauna en voor de instandhouding van specifieke flora en fauna. Ze dienen behouden, verbonden en versterkt te worden (ontsnippering). In gebieden waar de landbouwfunctie dominant aanwezig is, wordt minimaal een stand-still principe toegepast ten opzichte van de aanwezige ecologische waarden. In gebieden waar een andere functie dominant is (recreatie, industrie,...) wordt werk gemaakt van en ruimte voorzien voor een basisnatuurkwaliteit.

6. Het verlies aan biodiversiteit en genetische diversiteit stopzetten door ruimte en kwaliteit te bieden aan habitats en aandachtsoorten

De instandhouding van in het wild voorkomende soorten en (hun) habitats is een internationale en Europese doelstelling. Er wordt een coherent duurzaam netwerk van leefgebieden (natuur-, bos- en valleigebieden) uitgebouwd dat rekening houdt met de migratievereisten van de diverse organismen. Behoud van biodiversiteit, zowel wat soorten betreft als de genetische diversiteit in soorten, is hierbij van belang.

7. Toeristisch-recreatieve ontsluiting van de open ruimte

De buitengebiedregio Waasland heeft een belangrijke toeristische waarde, vooral gericht op zacht recreatief medegebruik (fietsen, wandelen,...) gekoppeld aan toeristisch-recreatieve netwerken, cultuurhistorische routes en de bos- en groengebieden. Daarnaast wordt het gebied gekenmerkt door een aantal toeristische knooppunten zoals De Ster te Sint-Niklaas en Puienbroek te Wachtebeke. Deze twee knooppunten liggen temidden van waardevolle natuurkernen. De ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven van beide gebieden wordt afgestemd op de ecologische doelstellingen van deze gebieden.

De ontwikkeling van een structuurrijker landschap door de toename van het areaal bos, natuur en kleine landschapselementen kan voor een groter recreatief aanbod en toeristische aantrekkingskracht zorgen. Dit biedt ruimte om de druk op de meest waardevolle en kwetsbare kerngebieden te verminderen. Daartoe worden lokaal sturende maatregelen ingezet (zoals de uitbouw van stadsrandbossen en stadsparken, speelbossen, ligweiden, natuur in de stad, fiets- en wandelpaden, natuureducatieve voorzieningen etc...) die de recreatie in goede banen leiden, binnen de ecologische draagkracht van ieder gebied. De groene, recreatieve omgeving moet via groene corridors en ecologische infrastructuur vlot toegankelijk zijn vanuit de bewoningskernen. Hoogdynamische toeristisch-recreatieve activiteiten (o.m. gemotoriseerde vormen van waterrecreatie) worden maximaal ingepast in of aansluitend bij de kernen en stedelijke gebieden en zijn niet gewenst in de open ruimte. Een gedifferentieerd recreatief medegebruik van waardevolle natuur- en/of landschapscomplexen moet in overeenstemming zijn met de ruimtelijke draagkracht van deze gebieden. Bepaalde kernen van domeinen kunnen daarbij specifiek gezoned worden als recreatieve kern.

Het agrarisch gebied in dit buitengebied heeft een belangrijke toeristisch-recreatieve waarde. De uitbouw hiervan moet vooral gericht zijn op een zacht recreatief medegebruik (fietsen, wandelen,...) en kleinschalig plattelandstoerisme (logies, kleinschalige campings, opwaardering van cultuurhistorisch erfgoed,...) gekoppeld aan toeristisch-recreatieve netwerken, cultuurhistorische routes en de bos- en groengebieden.

De buitengebiedregio Waasland is rijk aan cultuurhistorische waardevolle erfgoedelementen. Het gaat hierbij o.a. om het netwerk van kastelen en parken, hoeves en het archeologisch erfgoed.

Ruimtelijke concepten

1. Behoud en versterking van uitgesproken natuurwaarden in valleien met herstel van het natuurlijk watersysteem

- De hoofdfunctie van deze gebieden is natuur, ze maken deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.
- De Beneden-zeeschelde en haar zijrivieren de Durme en de Rupel zijn structuurbepalende rivieren. Tussen en rond de Moervaart, de Zuidlede en het kanaal van Stekene situeert zich een grote structuurbepalende depressie. Deze gebieden worden uitgebouwd tot de waardevolste natuurkernen. De geselecteerde gebieden die in aanmerking komen als natuurkerngebied volgens het meest wenselijk alternatief van het geactualiseerd Sigmapijan maken hier ook deel van uit.
- Structuurbepalende processen zijn het voorkomen van getijden, natuurlijke overstromingen, stagneren van water in de depressies, kwel in en/of aan de rand de valleien, overstromingen, erosie-sedimentatie, vorming oeverwal-komgrondstructuur,. Er wordt ruimte geboden aan de watersystemen voor het natuurlijk functioneren van deze structuurbepalende processen. Langs de overgang van waterlopen naar valleigronden of depressies naar hoger gelegen gebieden of steilranden tot aan de rivierduinen en donken komen gradiënten voor waaraan verschillende levensgemeenschappen gebonden zijn. Deze elementen met hun overgangen worden daarom als logische ruimtelijke entiteiten afgebakend. Ook de deelgebieden langsheen een waterloop worden afgebakend als een ruimtelijk geheel om de samenhang ertussen te versterken. De slikken en schorren hebben op de meeste plaatsen een sterk gereduceerde bandbreedte. Door ontpolderen en rivierverbredingen krijgen deze terug een voldoende bandbreedte zodat de levensgemeenschappen van die milieus op een duurzame manier worden in stand gehouden. Er worden ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven geboden voor de opheffing van ecologische barrières, als bewoningskernen of infrastructuur, zodat de valleien ontwikkelen als een continuüm van natuurwaarden. Ze slingeren zich als continue blauwgroene linten door het landschap.
- De valleien worden ecologisch opgevaardeerd in relatie tot hun systeemkenmerken. Binnen de randvoorwaarden die gesteld worden voor het waterbeheer, onder meer omwille van de veiligheid, wordt een ecologisch optimaal waterpeil nagestreefd. De natuurlijke gradiënten bieden kansen voor herstel en ontwikkeling van karakteristieke levensgemeenschappen. Het optreden van de natuurlijke overstromingen in de slikken en schorren langsheen de Schelde en de Durme en in de bestaande natuurlijke overstromingsgebieden langsheen sommige beken wordt behouden en in de mate van het mogelijke hersteld en verruimd, aansluitend op de doelstellingen van het integraal waterbeheer.
- In de depressies, de valleien van de niet getijgebonden rivieren en de binnendijkse gebieden waar gekozen wordt voor de ontwikkeling van “wetland” staat het herstel van moerassen, vochtige tot natte, halfnatuurlijke hooilanden en graasweiden voorop. Op de overgangen naar de drogere valleiflanken worden kansen geboden voor natuurontwikkeling. De ontwikkeling van een mozaïek aan halfnatuurlijk grasland, ruigten, moeras en/of bos behoort tot de doelstellingen. Dat kan onder de vorm van een cultuurlandschap met een zichtbare perceelsstructuur, maar eveneens in een meer natuurlijk landschap, waarbij door spontane ontwikkeling een ongeperceleerde mozaïek van de genoemde natuurtypes gerealiseerd wordt. De keuze tussen beide landschapsvormen gebeurt gebiedsgericht, op basis van de huidige (het voorkomen van waardevolle cultuurelementen) en historische toestand. De beken krijgen kansen voor spontane meandering en de oevers krijgen voldoende ruimte. De aandacht gaat naar het herstel van een goede waterkwaliteit, een natuurlijke waterhuishouding, het herstel van de beekmorfologie en -dynamiek en het verhogen van het kombergend vermogen (natuurlijke overstroombaarheid).
 - Actiegebieden (waterlopen, valleien, depressies en binnendijkse gebieden; niet limitatief):
 - De slikken en schorren van de Schelde, Durme en Rupel (continuüm over de gehele lengte van de rivier) (grote deelgebieden zijn ondermeer: Groot Buitenschoor, Paardenschor met schor van den Ouden Doel, Galgenschoor)
 - Burchtse weel (Linkeroever)
 - Moervaartdepressie (zuid(oost)elijk deel; Moerbeke – Eksaarde – Zaffelare – Wachtebeke – Sinaai – Klein-Sinaai - Stekene)
 - (te ontpolderen) Prosperpolder in aansluiting op het Verdrongen land van Saeftinge (Doel)
 - Complex van Blokkersdijk, Sint-Annabos, Rot en Het Vliet
 - Stort Ballooi (af te graven)
 - Hof Ten Rijen & Potpolder IV (Waasmunster)

- Den Bunt (te ontpolderen deel; Hamme)
- Klein & Groot Broek (Temse - Waasmunster)
- Oude Durme en Weijmeerbroek (Waasmunster - Hamme)
- Polder van Waasmunster
- Potpolder I (Waasmunster; te ontpolderen)
- Bulbierbroek (Hamme)
- Nonnengoed (Zelee)
- Molsbroek, Hamputzen & Hagemeersen (Lokeren - Waasmunster)
- Daknamse meersen (Daknam - Lokeren)
- Durmemeersen (partim; Zelee-Waasmunster-Hamme)
- Tielrodebroek
- Potpolder V (Zelee)
- Actiegebieden die misschien bij Klein-Brabant thuishoren
 - Eikenbroek (Hingene)
 - Wullebeekvallei (Schelle-Niel)
 - Stort van Hingene (af te graven)
 - Hinge Broekpolder (Hingene)
 - Oudbroekpolder (Bornem)
 - Schellandpolder (Hingene)
 - Oudbroekpolder (Hingene)
 - Spierbroekpolder (Bornem-Hingene)
 - Groot schoor te Bornem (te ontpolderen)
 - Kallebeek (Hemiksem)
 - Complex van Hobokense polder en Polderbos (Hoboken – Sint-Catharina)
 - Het Graafschap van Bornem
 - Noordelijk en Zuidelijk eiland

2. Depressies en valleien versterken als verwevingsgebieden voor landbouw, natuur, bos en natuurlijke waterberging

- Deze gebieden worden aangeduid als natuurverwevingsgebied. Naast de natuurfunctie kunnen nevenfuncties als landbouw, bosbouw, recreatie en/of (gecontroleerde) waterberging aanwezig of bepalend zijn. Beheersovereenkomsten behoren tot de mogelijkheden voor afstemming tussen landbouwgebruik en natuurwaarden.
- De structuur van de Schelde, de Durme, enkele beekvalleien, de Moervaartdepressie en enkele kleinere depressies wordt versterkt en geaccentueerd als drager van belangrijke natuurwaarden. De samenhang tussen rivier, vallei of depressies en hogere overgangen enerzijds en tussen de deelgebieden anderzijds wordt versterkt of hersteld. Deze gebieden creëren samen met de waardevolste natuurkernen (waar de hoofdfunctie natuur is) een structureel samenhangend geheel. Kenmerkend is het kleinschalig karakter van deze valleien en depressies met nog een intacte structuur van natuur-, bos- en landschapselementen (of waar goede mogelijkheden en kansen voor herstel hiervan zich aandienen).

- Er wordt ruimte geboden aan de watersystemen voor het natuurlijk functioneren van hun structuurbepalende processen (overstroming, kwel, erosie-sedimentatie, vorming oeverwal-komgrondstructuur, stagneren van water). De valleien slingeren zich als continue blauwgroene linten door het landschap. Ecologische barrières worden zoveel als mogelijk opgeheven of hun effecten gemilderd.
- Het optreden van de natuurlijke overstromingen wordt behouden en in de mate van het mogelijke hersteld of uitgebreid. Na afweging kan in diverse deelgebieden overwogen worden om, al of niet gecontroleerd, overstromingsdynamiek terug mogelijk te maken. De aandacht gaat naar het herstel van een goede waterkwaliteit, een natuurlijke waterhuishouding (met ondermeer het herstel van de fluxen van het kwel- en grondwater), het herstel van de beekmorfologie en dynamiek en het verhogen van het kombergend vermogen (natuurlijke overstroombaarheid). Het waterpeil wordt afgestemd op de ecologische doelstellingen in de depressies en valleien, rekening houdend met de randvoorwaarden gesteld vanuit de andere nevenschikte functies. De valleien worden ecologisch opgevaardeerd in relatie tot hun systeemkenmerken; de aanwezigheid van natuurlijke gradiënten biedt bijzondere kansen voor levensgemeenschappen. De ecologische opwaardering van bos of aanplanten met een belangrijke economische functie in depressies en/of valleien is wenselijk.
- De relatie en de overgang tussen vallei en rivier worden zoveel als mogelijk hersteld. Ook de overgang tussen vallei en valleirand wordt op diverse plaatsen open gehouden om de biotopen van deze gradiënten te behouden of te herstellen.
- In de valleien en/of depressies en langs de overgangen naar drogere valleiflanken staat het versterken en herstellen van natuur- bos- en landschapselementen voorop. Bijzondere aandacht gaat er naar de ontwikkeling van vochtige tot natte, halfnatuurlijke hooilanden en grasweiden. Op plaatsen met bijzondere potentie daartoe worden lokaal moerassen of broekbossen hersteld of ontwikkeld.
 - Actiegebieden (niet-limitatief):
 - Middenvijver (Linkeroever)
 - Galgenweel (Linkeroever)
 - Gecontroleerd overstromingsgebied van Kruikeke-Bazel-Rupelmonde
 - De (vallei van de) Barbierbeek (Temse-Haasdonk-Kruikeke-Bazel)
 - Depressie van de Meerskesloop (Wachtebeke)
 - Vuurkouter (Temse)
 - Complex van Kijkverdriet en Schouselbroek (Temse - Steendorp)
 - Drie Goten – Bunt (Hamme)
 - De Bunt (als GGG in te richten deel)
 - Noubroek (Hamme)
 - Durmemeersen (Waasmunster-Zele-Hamme)
 - Hamputten (Waasmunster)
 - Builaars (Lokeren)
 - Kraaimeersen (Lokeren)
 - Moervaartmeersen (noord(weste)lijk deel)
 - Riedepolder met Zoute Vaart (Stekene)
 - Hamer(hei)kant (Stekene)
 - Depressie rond kanaal van Hulst en Prekershei (Stekene)
 - Doelpolder-Midden (Doel)
 - Actiegebieden die misschien bij Klein-Brabant thuishoren
 - Wullebeekvallei (Schelle-Niel)
 - Paddenbroek-Onder Oudbroek (Hingene)
 - Complex met Terlocht (Hemiksem)
 - Schoorbroek (Hingene)

3. Meer ruimte voor water langs waterlopen, verhogen natuurlijke structuurkenmerken en versterken van de verbindende ecologische functie

- De op de cuesta's ontspringende beken zijn belangrijke landschappelijke dragers die zorgen voor de herkenbaarheid en leesbaarheid van het landschap. De herkenbaarheid van deze beken wordt behouden en zo veel mogelijk hersteld. Er wordt meer ruimte aan water gegeven door de beken ruimte te geven om spontaan en vrij te meanderen. Op locaties waar de beken ook een valleestructuur vertonen, wordt deze behouden en zo veel mogelijk hersteld. Er is ook bijzondere aandacht voor het realiseren van een goede waterkwaliteit. Veel beken zijn van belang voor de migratie van planten en dieren, maar ook als habitat.
- Het ruimtelijk beleid is gericht op het behoud van de hoofdfunctie (landbouw, bos, natuur, ...) waarin deze elementen zijn gelegen, maar vrijwaart voldoende ruimte voor het realiseren van een landschappelijke en ecologische basiskwaliteit die de verbindende natuurfunctie mee ondersteunt.
- Enkele actiegebieden (niet limitatief):
 - Belselebeek (Sinaai & Belsele)
 - Grote- en Zwarte beek (Sint-Pauwels & Sint-Niklaas)
 - Schei/Zwaluwbeek (Burcht-Melsele-Kruike)
 - Hollebeek (Temse)
 - Vrouwenhofbeek (Temse)

4. Grotere complexen van ecologisch zeer waardevol bos uitbreiden en structureel versterken

- De hoofdfunctie van deze gebieden is natuur, ze maken deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.
- Op de (dek)zandrug bevinden zich waardevolle boscomplexen van drogere meer zure bostypes. Delen van de grotere boskernen zijn oud-bos. Lokaal komen relicten van heide en heischraal grasland voor. In de Moervaartdepressie liggen vochtige bostypes met een kalkrijk accent. Het waterpeil werd er de laatste decennia sterk verlaagd.
- Uitgaande van de bestaande boskernen is bosuitbreiding wenselijk. Via bosuitbreiding worden de bestaande kwetsbare natuurwaarden gebufferd tegen externe invloeden en worden verbindingen gecreëerd tussen geïsoleerde kernen. Bijzondere kansen liggen in behoud en herstel van overgangen naar open vegetaties in een mozaïek van goed gestructureerde gehelen waarin de diverse gradiënten aanwezig zijn. De afbakening van de Moervaartdepressie als een groter ruimtelijk geheel is vereist om hydrologische maatregelen te kunnen treffen in functie van de ecologische doelstellingen voor dat gebied.
- De ontwikkeling van een ongeperceleerd (met geleidelijke overgangen tussen bos en lage, open vegetatie en met ongelijkjarige bossen en bossen met een gevarieerde soortensamenstelling) gesloten tot halfgesloten landschap is wenselijk, met een grofmazige mozaïek van diverse natuurlijke bostypen, mantelzoomvegetaties, struwelen en ruigtes. In bepaalde (deel)gebieden kan ook het behoud of herstel van (elementen van) het cultuurlandschap nagestreefd worden. In bepaalde gebieden, waar de systeemkenmerken aanwezig zijn, wordt aandacht geschonken aan de ontwikkeling van natte en droge heidevegetaties, schrale pioniersvegetaties, soortenrijke (schraal)graslanden met kleine landschapselementen en open water.
- Recreatieve voorzieningen en recreatief gebruik overschrijden de ecologische draagkracht van de gebieden niet.
- Actiegebieden :
 - Heidebos (Moerbeke – Wachtebeke)
 - Bekafcomplex (Stekene)
 - Stropers (Kemzeke – Sint-Gillis-Waas)
 - Boscomplex a/d Fondatiegracht & Kanaal van Stekene: Heirnisse – Vette-meers (Moerbeke – Sinaai)
 - Bossen a/d Zuidlede: Siesmeersbos – Tussen de twee Leden – Etbos – Draaiboom (Moerbeke – Eksaarde – Zaffelare – Wachtebeke)

5. Behouden, verbinden en versterken van bosstructuren en stadsrandbossen

- Deze gebieden worden gedifferentieerd als natuurverwevingsgebied. Natuur en landbouw zijn nevensgeschikte functies in dit gebied.
- Op het cuestafront komen enkele helling- en bronbossen voor met een uitgesproken voorjaarsflora. Op de (dek)zandrug komen droge zure bostypes voor die samen met de ecologisch zeer waardevolle kernen een kraal van boskernen vormt. In de deelregio “Waasland” van dit buitengebied komen op de zandige gronden nog enkele grotere boskernen voor. Enkele situeren zich op de cuesta rond de top van de cuesta. Rond deze kernen liggen kansen voor de ontwikkeling van een regionaal bos van het Waasland.
- De bossen worden maximaal behouden en versterkt binnen het landschappelijke kader. Versterking van de bosstructuur vindt plaats door bosuitbreiding en het realiseren van bosverbindingen via kleine landschapselementen en/of bosschages. Bosuitbreiding sluit zo veel mogelijk aan op bestaande bossen en houdt rekening met de (historische) bosstructuren. Bosuitbreiding heeft een ecologische meerwaarde en houdt rekening met specifieke natuur en landschappelijke waarden. Er worden stadsrandbossen aangelegd. Deze komen tegemoet aan de sociaalrecreatieve behoeften.
- Een multifunctioneel gebruik en duurzaam beheer van deze bossen is gewenst en wordt aangemoedigd. Andere zachte functies zijn mogelijk voor zover ze de draagkracht van het gebied niet overschrijden..
- Mogelijke gebieden (niet limitatief)
 - Bronbossen Sombeke en Elversele
 - Wullebos (Moerbeke-Stekene)
 - Klooster- en Sidmarbos (Wachtebeke-Oostakker)
 - Loopveld - Oud Vliegveld - Ketelwijk (Waasmunster - Belsele)
 - Puivelde (Belsele)
 - Puitvoet (Sint-Niklaas)
 - Hanewee & Leebeek- en Gaverwijk (Sinaai - Waasmunster)
 - Ster - Westakkers (Sint-Niklaas - Haasdonk)
 - Omgeving Bekaf (Stekene)
 - Hofpacht (Kemzeke)
 - Prekershei (Stekene)
 - Karnemelkpolder-Endeke (Zelzate)
 - Steengelaag (Stekene)
 - Habroek (Kemzeke)
 - Bagonie (Sint-Pauwels)
 - Voorthoek (Kemzeke)
 - Muizenberg-Kuil (Waasmunster)
 - Wauterreie (Wachtebeke)
 - Lepelhoek (Sint-Niklaas)
 - Clementwijk (Sint-Niklaas)
 - Karnemelkpolderbos (Zelzate)
 - Bos bij Hof Ter Saksen (Beveren)
 - Evelaarsbos (Lokeren)

- Bosdorp – Vijfbunders (Klein-Sinaai - Stekene)

6. Realiseren van bosverbindingen tussen grote boscomplexen

- Op de zandruggen komen grotere boscomplexen of zones met vele kleinere versnipperde bossen voor. Tussen deze bossen is het landgebruik intensief en zijn er weinig migratiemogelijkheden voor organismen. Het is aangewezen ontsnipperingsmaatregelen te treffen en om bosverbindingen mogelijk te maken. Er wordt ruimte voorzien voor stapsteenbossen, beboste corridors, brede houtkanten en andere houtige kleine landschapselementen.
- Te verbinden complexen of boszones:
 - Klooster/Sidmarbos & Heidebos
 - Heidebos & Wullebos
 - Wullebos & Bekaf
 - Bekaf & Stropers
 - Wullebos & De Stuyver
 - De Stropers & Habroek
 - Habroek & Puivelde/Gouden Leeuw
 - Puivelde/Gouden Leeuw & Hanewee/Luitentuit
 - Hanewee/Luitentuit & Patotterij
 - Patotterij & Muizenberg
 - Muizenberg & Puitvoet
 - Puitvoet & Westakkers
 - Westakkers & Hof ter Saksen

7. Behoud en versterking van een mozaïeklandschap met ruimte voor bosuitbreiding, ecologische graslandontwikkeling, ontwikkeling van andere natuur- en landschapselementen en ruimte voor landbouw

- Deze gebieden worden gedifferentieerd als natuurverwevingsgebied. Natuur, bos en landbouw zijn nevenschikte functies in deze gebieden.
- Er is een ruimtelijke en/of functionele verwevenheid van de functies bosbouw, recreatie, landbouw en natuur. Op sommige plaatsen is de bosstructuur versnipperd en wordt gekozen voor bosuitbreiding.
- Behoud en/of herstel van een kleinschalig, halfopen landschap met een afwisseling van graslanden met kleine landschapselementen, waterpartijen (o.m. oude ontginningsputten), lokale moeraszones en boskernen, met - waar mogelijk - een ecologische opwaardering van de natuurwaarden aanwezig in de moeras-, grasland, water, heide- en bossfeer.
- Zowel agrarisch natuurbeheer, optimaal waterbeheer, uitbreiden en herstel van kleine landschapselementen, bosuitbreiding als de ontwikkeling van multifunctioneel bos komen in aanmerking.
- Actiegebieden (niet-limitatief):
 - Oud vliegveld, Patotterij en Loopveld (Waasmunster-Belsele)
 - Roomkouter, Gelaagpark en Fort van Steendorp (Temse)
 - Dekzandrug tussen en rond Heide- en Wullebos (Wachtebeke-Moerbeke)

- Roomakker (Tielrode)

8. Behoud, versterking en buffering van een samenhangend netwerk van kreken, dijken, verlandingsvegetaties, rietvelden en laaggelegen en/of zilte graslanden

- De hoofdfunctie van deze gebieden is natuur. Deze gebieden maken deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.
- Het netwerk van waardevolle kreken, dijkvegetaties en laaggelegen en/of zilte graslanden wordt maximaal en in onderlinge samenhang gevrijwaard en waar mogelijk versterkt en/of gebufferd tegen negatieve invloeden (o.a. bemesting). Het waterpeil wordt afgestemd op de ecologische doelstellingen, rekening houdend met het landbouwgebruik in de polders. Er wordt ruimte geboden voor meer natuurlijke oevers langsheen de kreken (minder steil) die voldoende breed zijn om hogervermelde negatieve invloeden te bufferen en om kensoorten van kreken (zowel binnen fauna als flora) toe te laten stabiele populaties te ontwikkelen.
- Clusters van waardevolle kreek- en graslandgebieden worden onderling versterkt tot meer samenhangende complexen. Er wordt een netwerk van waterlopen en dijken en (relicten van) kreken gevormd. Er wordt een meer natuurlijk peilbeheer gevoerd (hoger in de winter, lager in de zomer) zodat waardevolle vegetatieontwikkeling van graslanden, moeraszones en oevers meer kansen krijgen.
- De recreatieve druk op waardevolle (kreken)gebieden wordt zoveel mogelijk beperkt en geconcentreerd tot kreken die nu reeds een belangrijke recreatieve functie kennen.
- Actiegebieden:
 - Sint-Elooiskreek (Wachtebeke)
 - Pereboomsgat (Moerbeke)
 - Grote Geul (Kieldrecht)
 - Krekencomplex van Saleghem (Panneweel - d'Eilanden - Saleghemkreek)
 - De Putten (Kieldrecht)
 - Groot Rietveld (Melsele)
 - Rietveld ten zuiden van Kallo (Melsele)

9. Stimuleren van een extensiever grondgebruik rond kreken en in (weide)vogelcomplexen en/of realisatie van een structuurrijker landschap

- Deze gebieden worden gedifferentieerd als natuurverwevingsgebied. Natuur en landbouw zijn nevensgeschikte functies in dit gebied.
- Rondom waardevolle kreek- en graslandcomplexen wordt een extensiever grondgebruik en de realisatie van een structuurrijker landschap (kleine landschapselementen, opgaande beplantingen, graslandvegetaties gekoppeld aan kreken, dijken, waterlopen, bermen en laaggelegen graslanden) gestimuleerd, rekening houdend met het aanwezige landbouwgebruik. Hierdoor wordt een bijdrage geleverd aan het bufferen en onderling verbinden van waardevolle kreken en graslanden en het vrijwaren van belangrijke vogelgebieden. Deze maatregelen zijn nodig om naast de specifieke buffering van de kreken zelf (zie hoger) ook kerngebieden te bestendigen voor een leefbare (meta)populatie van organismen binnen deze habitats (bv. een stabiele weidevogelpopulatie, een zilt graslandcomplex met alle kensoorten van de kenmerkende vegetatietypes).
 - Poldercomplex met Grote kreek (Moerbeke)
 - Polder van de Sint-Elooiskreek (Wachtebeke)

- Polder van het Pereboomsgat met Oude Zeedijk (Moerbeke)
- Overslagdijk (Wachtebeke)
- Papdijk (Wachtebeke-Moerbeke)
- Sint-Francisdijk (Zelzate)
- Groenendijk (Meerdonk)
- Putten-West [te ontwikkelen weidencomplex (met zilte aspecten) in Nieuw-Arenbergpolder] (Kieldrecht)
- Bufferzone rond de haven van het Waasland.(Kallo-Verrebroek)
- Drijdijk (Kieldrecht)
- Grote en Kleine weel (Kieldrecht)
- Turfbankenpolder (Meerdonk)

10. Behoud en versterking van (kasteel)parken, forten en andere groenstructuren

- Vooral in de periferie van de (grotere) steden bevinden zich enkele (kasteel)parken en andere groenstructuren al dan niet gekoppeld aan recreatieve voorzieningen. Vaak liggen deze in of sluiten ze aan op waardevolle vallei-, bos of natuurgebieden.en herbergen ze interessante vegetaties en levensgemeenschappen (bvb. oud-bos fragmenten) . Versterken van de functionele ecologische en recreatieve link tussen de groenstructuren in het stedelijk gebied en het buitengebied. Versterken van de ecologische buffer en/of verbindingfunctie van geïsoleerde parken, vanuit hun specifieke identiteit.
- Rondom Antwerpen liggen twee fortengordels. Vele van deze forten zijn belangrijk als overwinteringplaatsen voor vleermuizen. Veel van deze soorten zijn op Europees en internationaal niveau bedreigd in hun voortbestaan. Het beheer (hoog vochtgehalte, toegankelijkheid, structuurrijke wanden en nissen) wordt afgestemd om deze rol te versterken.
- Behoud en uitbouw van functioneel volwaardige domeinen in een park-, bos- en/of agrarische structuur staat voorop. Het beheer is afgestemd op de principes van het harmonisch parkbeheer. Multifunctioneel bosbeheer is mogelijk en is gericht op het verhogen van de ecologische waarden. Er wordt werk gemaakt van het behouden en het versterken van hun landschappelijke, ecologische, cultuurhistorische en esthetische waarde in functie van de realisatie van een kwalitatieve, recreatieve en/of toeristische meerwaarde.
- Enkele actiegebieden (niet limitatief, staan niet op kaart [bestand nog niet beschikbaar]):
 - Hof ter Saksen (Beveren)
 - Cortewalle (Beveren)
 - Kasteel van Geerteruyen (Moerbeke)
 - Blauwendaal kasteel (Waasmunster)
 - Kasteel Roos (Waasmunster)
 - Ortega kasteel (Waasmunster)
 - Puienbroek (Wachtebeke)
 - Kasteel Hooghof (Lochristi)
 - Waesmeer (Temse)
 - Verloren bos (Lokeren)
 - Kasteelpark (Lokeren)
 - Sport/spel (Temse)
 - Hof ter Spreess (Waasmunster)

- Kasteel van Wissekerke (Kruibeke)
- Kasteelpark (Lochristi)
- Park Grote Meers - Groendreef (Lokeren)
- St-Jan voormalig Fort - Waldome (Stekene)
- Park van Lochristi
- Tuin Moervaartmeer (Lokeren)
- Rustoordpark (Kruibeke)
- Rozenbergabdij (Waasmunster)
- Gelaagpark (Temse)
- Park van Lochristi
- Oud Fort Frangipani (Moerbeke)
- Hof ten Rijen (Waasmunster)
- Bos aan de sporthal Dulpop (Kruibeke)
- Sportcentrum (Stekene)
- Wulfsdonkkasteel (Moerbeke)
- Lijsdonkhof (Lokeren)
- Kasteel Les Gobelets (Waasmunster)
- Sportpark Meerminnedam (Beveren)
- Den Esch (Temse)
- Kleine weel (Kieldrecht)
- Kloosterpark (Temse)
- Kasteel Rozenlaan (Lochristi)
- Sport/spel (Lokeren)
- Park a/d Moerwegel (Moerbeke)
- Park a/d Dommelstraat (Waasmunster)
- Privépark grote heidestraat (Beveren)
- Fort van Zwijndrecht
- Fort van Kruibeke
- Fort van Steendorp
- Fort van Haasdonk
- Fort Sint-Marie
- Fort Liefkenshoek

11. Behoud en versterking van cuestafront- en rug en (dek)zandrug

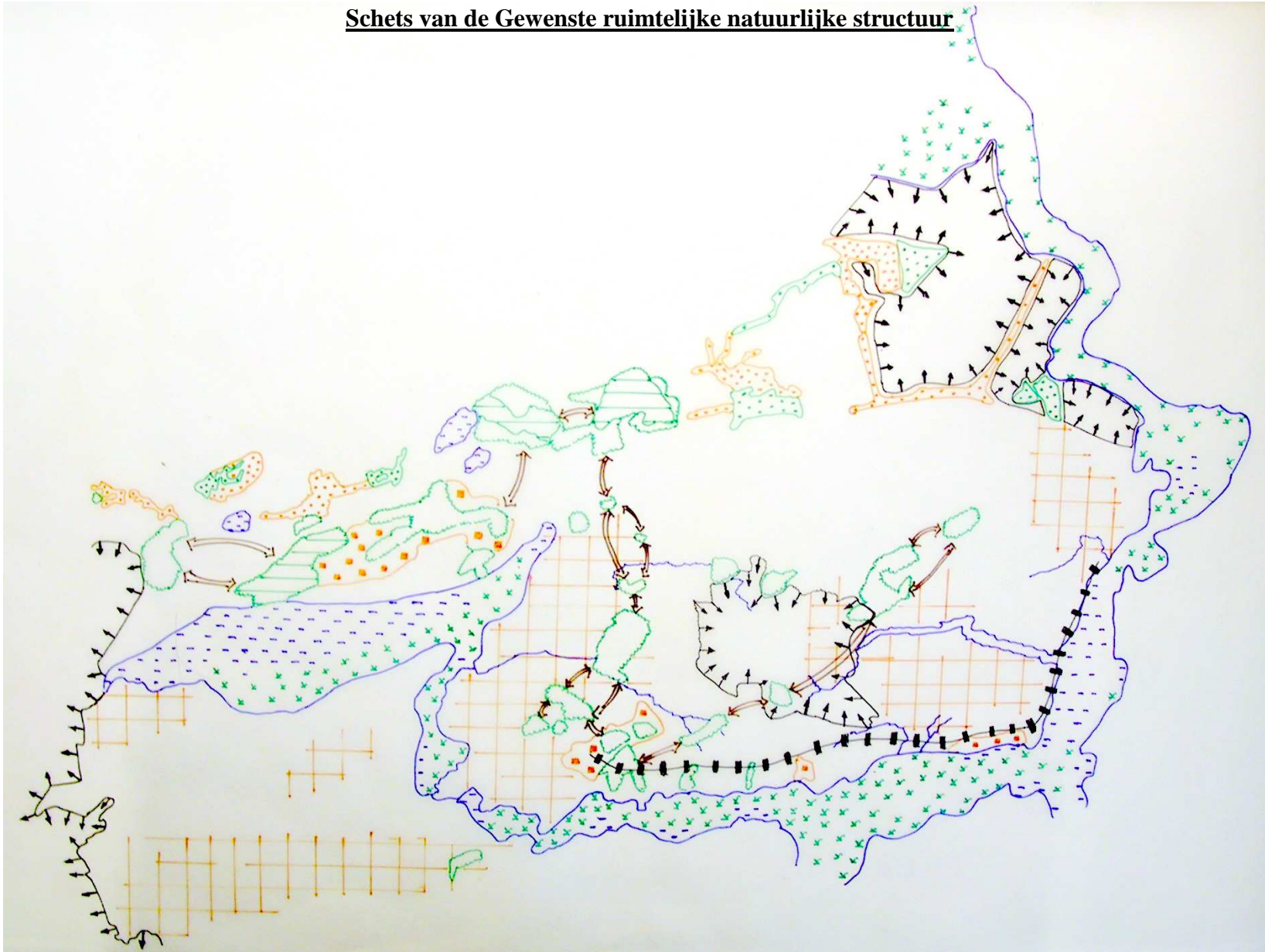
- De markante paracuesta van het Waasland en het oostelijk deel van de dekzandrug tussen Brugge en Stekene worden als herkenbare, structurerend elementen in het landschap behouden. Samen met de zandrug van Beveren via Waasmunster tot Stekene vormt dit een Z-vormige zandrug.

- De open delen van het cuestafront en van de dekzandrug worden evenals andere markante en waardevolle zichtlocaties bouwvrij gehouden. Op het cuestafront komen diverse bronzones voor waarvan enkele zones oud-bos herbergen. Deze kleine kwetsbare bossen worden uitgebreid en bijkomend gebufferd. Op de Z-vormige zandrug komen grote boscomplexen of zones met een groot aantal kleinere bossen voor. De kleinere bossen worden ingebed in grotere logische ruimtelijke entiteiten en de diverse complexen worden beter met mekaar verbonden via stapstenen en corridors. Verder is er aandacht voor lineaire perceelsrandbegroeiingen en kleine bos- en landschapselementen. Dit is belangrijk voor de ecologische verbindende functie van deze fysieke structuren.
- In voor natuur waardevolle gebieden worden ecologische processen en gradiënten gekoppeld aan deze reliëfcomponenten, behouden en versterkt.
 - Z-vormige zandrug Zelzate-Stekene-Waasmunster-Beveren (staat niet op de schets aangegeven wegens te grote overlap met andere concepten)
 - Paracuesta van het Waasland met steil cuestafront en licht hellende cuestasrug.

12. Opwaarderen van de natuurfunctie van het agrarische landschap

- In de grote landbouwgebieden onderscheiden we de open en de halfopen landbouwgebieden. In deze laatste is er een grote dichtheid van kleine landschaps-, bos- en natuurelementen. De open landschappen hebben een belangrijke (avi)faunistische waarde, indien er voldoende brede perceelsranden van grasland aanwezig zijn (die broedmogelijkheden bieden). Ook de halfopenlandschappen herbergen een karakteristieke (avi)fauna. In de kern van het Waasland zijn bolle akkers (al of niet omgezet naar weiland) nog typerend, met aan de rand vaak sloten. Al deze elementen tezamen bepalen in belangrijke mate de landschappelijke kwaliteit en zijn belangrijk als stapsteen of als leefgebied voor tal van organismen. Behoud van dit (half)open landschap wordt nagestreefd. Er wordt aandacht geschonken aan het behoud van de bestaande natuurelementen zoals waardevolle graslanden, moeraszones en bos.
- Rond het voormalige Blauwhof te Temse komt een populatie van Kamsalamander (Bijlage II van de Habitatrichtlijn) voor. Voor instandhouding van deze soort is een dicht netwerk van geschikte poelen nodig. De vereiste ruimte in het agrarische landschap wordt behouden of voorzien om hieraan tegemoet te komen.
- De forten van de fortengordels rond Antwerpen zijn belangrijk als overwinteringsplaats voor vleermuizen (Bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn). De vleermuizen leggen grote afstanden af en bewegen zich voort langsheen de aanwezige landschapselementen (houtkanten/bomenrijen en/of waterpartijen). Tijdens de winterslaaperperiode worden ze een aantal keren terug actief om voedsel te vergaren en hebben hiervoor behoefte aan bosrijke en/of waterrijke zones. In de (omgeving van de) fortengordels gaat bijzondere aandacht naar landschapsontwikkeling. Aanleg van meer corridors en meer ruimte voor bos en water nabij de forten staan hierbij voorop. Algemeen ontwikkelen deze gebieden rond en tussen de forten tot zones rijker aan landschaps-, bos-, water- en natuurelementen.
- Het reliëfelementen die de landschappelijke waarde bepalen wordt maximaal gevrijwaard. Reliëfwijzigingen die het oorspronkelijke reliëf van dit landschap aantasten worden niet toegelaten..
- De actiegebieden (niet limitatief)
 - De halfopen landschappen rijk aan landschaps-, bos- en natuurelementen
 - De omgeving van het Blauwhof
 - De fortengordels.

Schets van de Gewenste ruimtelijke natuurlijke structuur

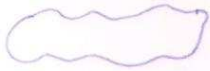

Legende bij de gewenste ruimtelijke structuur

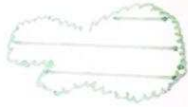
Legende

Behoud en versterking van uitgesproken natuurwaarden in valleien en depressies met herstel van het natuurlijke watersysteem

Depressies en valleien versterken als verwerkingsgebieden voor landbouw, natuur, bos en natuurlijke waterberging

Grote complexen van ecologisch zeer waardevol historisch bos uitbreiden en structureel versterken

Behouden, verbinden en versterken van historische bosstructuren

Behoud en versterking van een mozaïeklandschap met ruimte voor bosuitbreiding, ecologische grasslandontwikkeling, ontwikkeling van andere natuur- en landschapselementen en ruimte voor landbouw

Meer ruimte voor water langs waterlopen, verhogen natuurlijke structuurkenmerken en versterken van de verbindende ecologische functie

Behoud, versterking en beleving van een samenhangend netwerk van kreken, dijken, verlandingsvegetatie en laaggelegen en/of natte graslanden

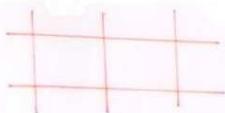
Stimuleren van een extensiever grondgebruik rond kreken en in (reeds) vogelcomplexen en/of de realisatie van een structureel landschap

Behoud en versterking van (kasteel)parken, forsten en andere groenstructuren

Behoud en versterking van oeverfronten-zuid en beekbanding

Opwaardering van de natuurfunctie in het agrarische landschap

Realiseren van bosverbindingen tussen grote boscomplexen

(Hypothetische of ontwerp van) begrenzing van het stedelijk gebied en omliggend gebied